

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ

Наугольникова Ольга Михайлівна

УДК 378.633(73)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ США**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор
Костікова Ілона Іванівна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
завідувач кафедри теорії і практики англійської
мови.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Колбіна Тетяна Василівна,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, завідувач
кафедри іноземних мов та перекладу;

кандидат педагогічних наук
Мушинська Наталя Сергіївна,
Одеський інститут фінансів Українського
державного університету фінансів та міжнародної
торгівлі, доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін.

Захист відбудеться «31» травня 2017 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.053.04 у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди за адресою: вул. Алчевських, 29, ауд. 216, м. Харків, 61002.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за адресою: вул. Валентинівська, 2, ауд. № 215-В, м. Харків, 61168.

Автореферат розісланий «28» квітня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. А. Штефан

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю реалізації реформ сучасної економічної освіти, що має сприяти впровадженню демократичних соціально-економічних і політичних новацій у зв'язку з підписанням угоди з Європейським Союзом і необхідністю пошуку виходу з економічної кризи. Процеси глобалізації світової економічної освіти дедалі глибше пронизують Україну, ставлять економічну освіту на якісно новий рівень підготовки кваліфікованих, конкурентоспроможних економістів, здатних до професійного вдосконалення та особистісного зростання. Ці процеси стосуються впровадження сучасних норм в економічне та суспільне життя. Змінені правила та умови економічного життя вимагають перегляду рівня професійності майбутніх економістів, їхньої кваліфікації, компетенцій, економічної свідомості, адаптації до сучасних економічних реалій, нового змісту, гнучких форм, методів, засобів професійної підготовки, що сприятиме зростанню економічної потужності України, нарощенню національного багатства держави, її прискореного соціально-культурного розвитку.

Основні загальнодержавні вимоги до рівня професійної підготовки фахівців відображені в Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. Рамкова Програма партнерства уряду України – ООН на 2012–2016 роки, Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016–2020 роки, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» також визначають важливість економічної освіченості молоді, упровадження в навчально-виховний процес освітніх реформ.

Покращення вітчизняної економічної освіти можливе шляхом упровадження в професійну підготовку передового досвіду провідних країн світу. Вивчення досвіду розвинених країн, зокрема США, є цікавим і корисним, а досвід, накопичений американськими вченими-педагогами й економістами-практиками, сприятиме наближенню якості вітчизняної економічної освіти до міжнародних стандартів.

Нині США демонструють стабільний прогрес у соціально-економічній галузі. Підґрунтям економічного розвитку демократичного суспільства є саме економічна освіта. США контролюють майже третину світового освітнього обігу, є світовим лідером у сфері виробництва товарів і освітніх послуг, що складає п'яту частину доходів експорту економіки країни. Ця країна стала лідером завдяки менеджерам, підприємцям, керівникам, які знали, як застосувати сучасні економічні моделі для процвітання нації. США домоглися таких успіхів не тільки завдяки високому кадровому потенціалу економістів, бізнесменів, а й широкої економічної грамотності всього суспільства. Вищі навчальні заклади (ВНЗ) США мають значні педагогічні досягнення, розвинену професійну підготовку майбутніх економістів, позитивний досвід осмисленої трансформації змісту, форм, методів, засобів, методики викладання економіки.

Освіта США постійно привертає увагу вітчизняних дослідників. Зокрема, загальні питання розвитку вищої освіти в США проаналізовані в дисертаціях С. Бурдіної, О. Вощевської, Я. Гулецької, В. Дикань, Т. Кошманової, І. Пасинкової, І. Пентіної, К. Рибчука, О. Романовського, С. Романової, В. Тименко, Н. Чорної. Питання організації, управління та фінансування вищої освіти в США, її сучасні

характеристики розглядають Ю. Алферов, Б. Вульфсон, Е. Каверіна, А. Карташевич, В. Лунячек, С. Омельчук, О. Піскунов, С. Степаненко, Т. Чувакова; тенденції розвитку вищої освіти в США розкрито в роботах Н. Балацької, І. Костікової, Ю. Краснова, О. Мороза; значний внесок у вивчення університетської педагогічної освіти США, визначення тенденцій її розвитку зробили О. Глузман, С. Різниченко; інші аспекти вищої освіти США досліджено в роботах Ю. Романовської (недержавний сектор американської вищої освіти), А. Сбруєвої (національна освітня політика США), Н. Тихомірової (дистанційне навчання в університетах США).

На особливу увагу заслуговують праці в галузі економічної освіти таких вітчизняних дослідників як: Н. Калініна, О. Камишанченко, Т. Колбіна, І. Прокопенко, Б. Тебієв; в галузі змісту і методики економічної освіти – О. Грохольська, Я. Кузьмінов, Н. Мушинська, Р. Нурєєв. Різні аспекти економічної освіти в США проаналізовані в дисертаціях С. Бурдіної, Н. Войнаровської, О. Вощевської, Я. Гулецької, В. Дикань, В. Ільїної, І. Пентиної, С. Пястолова, К. Рибчука, С. Романової, В. Тименка, Н. Чорної.

Психолого-педагогічні аспекти організації навчання студентів економіки висвітлені в дослідженнях американських авторів: М. Борга, В. Волстеда, В. Грайма, Д. Макконела, І. Нійхавана, С. Окули, С. Сафіро, Дж. Сопера, Н. Террі та ін. Теоретичні основи змісту навчання економіки розкрито в працях Дж. Вілкінсона, В. Гансена, Дж. Зігфріда, Д. Коландера, М. Салемі та ін. Методи викладання економіки в сучасних університетах і коледжах США були предметом дослідження Р. Барлета, В. Бекера, Т. Бергстрома, Г. Ван Дюсена, А. Вільямса, М. Вотса, Дж. Міллера, Р. Сміта, Дж. Стиглера, Р. Фелса та ін. Можливість використання інноваційних технологій в економічній освіті розглядали Г. Кірслі, А. Лезберг, Л. Маннінг, П. Наварро, Р. Селл, Д. Шао, Л. Шао, Дж. Шумейкер та ін.

Актуальність і доцільність наукового вивчення зазначеної проблеми посилюються необхідністю усунення виявлених *суперечностей*, що об'єктивно мають місце в сучасній теорії і практиці професійної підготовки майбутніх економістів, а саме між:

- об'єктивною потребою вітчизняної вищої економічної освіти в удосконаленні професійної підготовки майбутніх економістів і реальним станом зазначеної підготовки в сучасній практиці;
- необхідністю спрямування вітчизняної професійної підготовки майбутніх економістів на глобалізацію, інтеграцію, інтернаціоналізацію, випереджальний розвиток, інноваційність, інформаційність, притаманні американській професійній економічній підготовці, й недостатнім поширенням в Україні сучасних світових трендів розвитку вищої економічної освіти;
- доцільністю творчого використання вітчизняними економічними ВНЗ напрацьованих американською вищою школою ефективних підходів у підготовці економістів і недостатністю праць, що теоретично обґрунтовують й адаптують ідеї американських колег до реалій вітчизняної вищої економічної освіти.

Отже, актуальність проблеми, її важливість для прогнозування й проектування розвитку української вищої економічної освіти, виявлені суперечності, відсутність систематичного наукового аналізу теорії і практики професійної підготовки

майбутніх економістів у ВНЗ США зумовили вибір теми дослідження «**Професійна підготовка майбутніх економістів у вищих навчальних закладах США**».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації є складовою частиною комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри початкової, дошкільної і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці вчителів» (№ 0111 U 008876).

Тему дисертаційної роботи затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 4 від 06.06.2013 р.) й узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в НАПН України (протокол № 7 від 24.09.2013 р.).

Мета дослідження – проаналізувати теоретичні ідеї й узагальнити досвід професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ США для вдосконалення підготовки зазначених фахівців у вишах України.

Завдання роботи:

1. З'ясувати суть поняття «професійна підготовка майбутніх економістів у США».
2. Визначити етапи становлення й розвитку зазначеної підготовки в окреслених хронологічних межах.
3. Проаналізувати кваліфікаційні напрями й організаційні особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з економіки.
4. Схарактеризувати зміст, форми, методи, засоби їх професійної підготовки у ВНЗ США.
5. Окреслити перспективи творчого використання американського педагогічно цінного досвіду у вітчизняній підготовці майбутніх економістів.

Об'єкт дослідження – сучасна вища економічна освіта у США.

Предмет вивчення – теорія і практика сучасної професійної підготовки майбутніх економістів у вищих навчальних закладах США.

Методи дослідження. У процесі роботи над темою дисертації використовувалися *загальнонаукові методи* (аналіз, синтез, порівняння, зіставлення, узагальнення) для вивчення психолого-педагогічної, економічної, методичної літератури з проблем дослідження, нормативних документів, що регулюють функціонування професійної підготовки майбутніх економістів США, та навчально-методичних матеріалів, які характеризують практику професійної підготовки майбутніх економістів США; *теоретичне прогнозування* – для визначення шляхів творчого використання прогресивних ідей і педагогічно цінного досвіду США в професійній підготовці майбутніх економістів України; а також конкретно-наукові методи: *ретроспективний* – для визначення специфіки становлення й розвитку змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх економістів США; *генетичний* – для виявлення етапів становлення і розвитку професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ США; *системно-структурний* – з метою систематизації теоретичних ідей професійної підготовки майбутніх економістів США та узагальнення досвіду їхньої реалізації в педагогічній практиці США.

Джерельна база дослідження включає:

- офіційні документи США, урядові постанови 1980–2016 років з питань економічної освіти: «20 Voluntary National Content Standards in Economics», «A Framework for Teaching Basic Economic Concepts: With Scope and Sequence Guidelines», «Excellence in Economic Education Act», «Indiana Academic Standards, Social Studies: Economics», «International Studies in Higher Education Act»;

- провідні американські фахові педагогічні та економічні видання XX століття: «American Economic Review», «American Journal of Distance Education», «American Political Science Review», «Business Education Forum», «Economic Inquiry», «Educational Technology», «In Educating Economists», «International Advances in Economic Research», «Journal of Economic Education», «Journal of Economic Literature», «Journal of Economic Perspectives», «Journal of Economics and Economic Education Research», «Journal of Information Science», «Journal of Organizational Change Management», «Journal of Teaching in International Business», «Performance & Instruction», «Quarterly Journal of Economics», «Research in Higher Education», «Social Education», «Technological Horizons in Education», «The Journal of Legal Studies», «Theory and Research in Social Education»;

- офіційні сайти американських університетів, які мають престижні економічні факультети: Гарвардський університет, Принстонський університет, Йельський університет; інших провідних університетів – Стенфордський університет, Пенсільванський університет, Колумбійський університет, Нью-Йоркський університет, Уільямс-коледж;

- офіційні сайти економічних університетів і коледжів: Бостонський університет, державний університет Гранд Веллі, державний університет Індіани, державний університет Канзасу, державний університет Майноту, університет Дюка, університет Маркетта;

- офіційні сайти економіко-правової бібліотеки (Library of Economics and Liberty), бібліотеки Конгресу США (The Library of Congress) тощо.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період 1920–2016 рр. *Нижня межа* – 20-ті роки XX століття – визначається появою поняття «економічна освіта», великої кількості громадських (Community Colleges) і початкових коледжів (Junior Colleges), що являли собою першу сходинку вищої економічної освіти, в яких почали викладати основи економіки. *Верхня хронологічна межа* – 2016 р. – обґрунтовується сучасними досягненнями економічної освіти у ВНЗ США у справі піднесення статусу економічних дисциплін та активізацією економічних інноваційних розробок, покликаних поліпшити якість та ефективність вищої економічної освіти в США, і необхідністю осмислення цих здобутків вітчизняною педагогікою в контексті інтеграції України у світовий освітній простір.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- *уперше здійснено аналіз й узагальнення* теоретичних ідей і практики професійної підготовки майбутніх економістів у США в широких хронологічних межах; *визначено* три етапи розвитку професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ США (перший етап – етап започаткування професійної підготовки майбутніх економістів (1920–1980 рр.), другий етап – етап реформування фахової підготовки майбутніх економістів (1981–2000 рр.), третій етап – етап глобалізації професійної

підготовки майбутніх економістів (2001–2016 рр.)); *проведено комплексне дослідження* кваліфікаційних напрямів й організаційних особливостей професійної підготовки майбутніх економістів у США на рівнях: асоціант – бакалавр – магістр – доктор філософії з економіки; *узагальнено* зміст, форми (тренінги, ділові ігри, вивчення новачій в економіці із промов нобелівських лауреатів, періодичних видань), методи (моделювання, кейс-методи (вирішення ділових економічних завдань), імітації, конструктивний метод відкриттів), професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ США; *систематизовано* внесок американських учених (С. Ааронсон, Дж. Бреннан, Дж. Валентайн, М. Гольстер, С. Джекстадт, П. Друкер, К. Паркісон, М. Соргман, Д. Фрізнер, М. Хаюм) щодо розробки змісту, визначення особливостей, форм та методів професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ США; *з'ясовано* можливості використання педагогічно цінного досвіду США у професійній підготовці майбутніх економістів України на рівні ВНЗ (факультетів), на регіональному й національному рівнях (виконання проектів на замовлення фірм під керівництвом університетських консультантів, надання професорами університетів платних консалтингових послуг, насичення навчальних планів дисциплінами практичного спрямування (економетрія, статистика, економічне програмування, методи оптимізації, стратегічне планування і прогнозування), використання ІКТ, Інтернету, мультимедійних технологій, зростання участі викладачів і студентів в отриманні грантів для проведення досліджень, для навчання студентів за кордоном з виплатою стипендій, для організації міжнародного стажування майбутніх економістів з України тощо);

- *подальшого розвитку* дістало положення про сучасний стан економічної освіти у загальноосвітніх школах США як попередній щабель професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ США;

- *до наукового обігу в Україні введено* раніше маловідомі українським науковцям англійські джерела: стандарт «Засади викладання базових економічних концепцій» у США, «20 стандартів з економіки», прийняті у США, навчальні плани і програми Бостонського університету, державного університету Гранд Веллі, Канзаського державного університету США з підготовки майбутніх економістів; навчально-методичні матеріали сучасних економічних журналів і відкритих баз даних: Journal of Economic Education (Журнал економічної освіти), Research in Economic Education Database (База даних досліджень економічної освіти), National Bureau of Economic Research (Національне бюро економічних досліджень) тощо, які доповнюють наукові дані з досліджуваної проблеми.

Практичне значення дослідження полягає в розробці методичного посібника «Використання ділових ігор та економічних експериментів при викладанні економіки у вищих навчальних закладах», що дає змогу більш ефективно організувати аудиторне і самостійне опанування навчального матеріалу майбутніми економістами.

Отримані результати дослідження *впроваджено* в навчально-виховний процес економічного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10-374 від 25.03.2015 року), Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (довідка № 01-

12/144 від 02.03.2015 року), Національної академії державного управління при Президентові України (м. Харків) (довідка № 01-648/01 від 26.03.2015 року), Національної академії Національної гвардії України (м. Харків) (довідка № 2/204 від 12.10.2015 року).

Результати дослідження *можуть використовуватися* вченими-педагогами, викладачами для поліпшення професійної підготовки майбутніх економістів ВНЗ України із застосуванням апробованих у США якісних, ефективних форм, методів, засобів, а також педагогічними працівниками закладів неперервної освіти в процесі підвищення кваліфікації і перепідготовки вчителів економіки.

Висновки й основні положення дослідження *можуть бути використані* в розробці навчальних курсів «Педагогіка», «Педагогіка вищої школи», «Історія педагогіки», «Порівняльна педагогіка», читанні лекцій і проведенні семінарських, практичних занять, написанні рефератів, курсових, магістерських робіт із теорії і методики професійної освіти, педагогіки вищої школи, історії педагогіки, зарубіжної педагогіки, порівняльної педагогіки, методики викладання економіки, у підготовці навчально-методичних посібників, підручників, хрестоматій з порівняльної педагогіки, історії зарубіжної педагогіки, у процесі проведення спецкурсів і спецсеминарів з проблем зарубіжної вищої освіти, а також із метою підвищення кваліфікації і перепідготовки педагогічних працівників у системі післядипломної освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри теорії і методики професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (2012–2016 рр.), висвітлювалися на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2012, 2013 р.р.), «Сучасна вища і середня освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика» (Харків, 2013 р.), «Наука: теорія і практика» (Польща, Перемишль, 2013 р.), «Наука України. Перспективи та потенціал» (Київ, 2014 р.), «Актуальні проблеми педагогічної науки» (Миколаїв, 2014 р.), «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (Суми, 2015 р.).

Публікації. Основні положення дослідження викладено в 13 одноосібних публікаціях, серед яких 6 статей надруковано в провідних наукових фахових виданнях України, 2 статті – в зарубіжних періодичних виданнях (Польща), 1 – в іншому виданні та 4 тез у матеріалах конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (290 найменувань, із них 144 – англійською мовою), 16 додатків (на 36 сторінках). Загальний обсяг роботи 235 сторінок (170 сторінок – основний текст).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення результатів дослідження, подано відомості про апробацію й

упровадження отриманих результатів.

У першому розділі «Теоретичні питання професійної підготовки майбутніх економістів у вищих навчальних закладах США» з'ясовано суть провідних понять дослідження, визначено етапи становлення й розвитку професійної підготовки майбутніх економістів у вищих навчальних закладах США.

Аналіз наукової літератури щодо становлення та розвитку американської економічної освіти, методичних аспектів підготовки сучасних економістів у США свідчить про те, що вища економічна освіта США є предметом усебічного вивчення в численних дослідженнях американських учених.

Водночас розв'язанню теоретичних питань професійної підготовки майбутніх економістів приділяється значно менше уваги, ніж практичних. У дослідженні зацентровано увагу на понятті «економічна освіта». Так, у документах Комісії з визначення політики в галузі економічної освіти США (Policies Commission for Business and Economic Education) установлено, що економічна освіта – це пріоритетна галузь американської освіти, яка дає знання про економіку, формує необхідні для роботи в цій галузі компетенції для того, щоб економіст міг зробити свій внесок у глобальну економічну систему, успішно працювати в ринкових умовах як у США, так і в інших країнах, розвивати навички використання новітніх технологій для створення нових економічних знань і прийняття ефективних економічних рішень тощо.

Поняття «професійна підготовка майбутніх економістів у ВНЗ» американські дослідники визначають: як процес навчання фахівців, ефективність якого забезпечується формами і методами організації навчання, що характеризують взаємодію викладача та студентів, засвоєння студентами економічних концепцій, усвідомлення зв'язку між ними (С. Джекстадт); як процес навчання студентів мислити економічно та спосіб залучення їх до самостійного використання набутих економічних знань на практиці (Дж. Бреннан); як процес вивчення економічних наук, необхідних для опанування професією економіста (М. Гольстер); як процес навчання студентів не тільки техніки ведення економіки, підприємства, бізнесу, а й опанування ґрунтовної теоретичної бази (С. Ааронсон).

Видатний представник американської економічної освіти П. Друкер сформулював сучасні *принципи* організації економічної освіти в США: економічна освіта має враховувати власні традиції, культуру, історію; у центрі уваги знаходиться особистість студента, яка має спрямувати свої зусилля на підвищення ефективності власної економічної діяльності з метою досягнення ефективності роботи всього підприємства; кожен фахівець має нести персональну відповідальність за свою роботу; зв'язок між працівниками здійснюється за допомогою сучасних комунікацій; діяльність підприємства оцінюється великою кількістю різноманітних засобів; економічна оцінка і результати економічної діяльності підприємства здійснюються не тільки усередині підприємства, а й поза ним.

У процесі дослідження виявлено, що П. Друкер формулює і ряд сучасних *вимог* щодо професійної діяльності економіста: чітке усвідомлення економічних цілей і шляхів їхнього досягнення; організація ефективного менеджменту; створення

системи мотивації й ефективна координація між персоналом; економічний аналіз діяльності та її контроль тощо.

З огляду на вищезазначене, під професійною підготовкою майбутніх економістів у вищій школі розуміємо організований та цілеспрямований процес здобуття студентами знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання завдань в економічній сфері.

Ураховуючи зміни суспільно-політичних та економічних чинників, що зумовили переосмислення мети, завдань, змісту, принципів, напрямів, форм і методів економічної підготовки в американських ВНЗ, науково обґрунтовано три етапи становлення й розвитку професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ США.

Перший етап – етап започаткування професійної підготовки майбутніх економістів (1920–1980 рр.), пов’язаний із уведенням поняття «економічна освіта», підходом до теорії і практики підготовки майбутніх економістів як наукової проблеми. З’ясовано, що на означеному етапі американськими фахівцями (А. Гордон, С. Кохлер, Е. Мелбі) було сформульовано мету (практична підготовка фахівців як нагальна потреба для ведення малих господарств, фермерства і підприємництва), визначено завдання (набуття студентами знань з окремих практичних питань загальної економічної освіти; спеціалізація в певному виді економічної діяльності, наприклад, у малому бізнесі; орієнтація на засвоєння практичних знань) підготовки майбутніх економістів у ВНЗ США. Американські вчені (Л. Бартолі, Дж. Хауелл) справедливо наголошували на необхідності надання майбутнім фахівцям у галузі економіки більш ґрунтовної і змістовної теоретичної підготовки. Становленню професійної підготовки економістів також сприяло створення спеціалізованих фондів (Пібоді, Джинса, Слейтера, Розенвальда) для надання економічної освіти, започаткування коледжів для вивчення економіки, організація Комітету економічного розвитку (1942 р.), створення Об’єднаної Ради з Економічної Освіти США (1949 р.), уведення стандарту «Засади викладання базових економічних концепцій» (1977 р.). Недоліками цього етапу стали: суто практична орієнтація підготовки майбутніх економістів; недостатня кількість теоретичних досліджень з економічних проблем.

Другий етап – етап реформування фахової підготовки майбутніх економістів (1981–2000 рр.). З’ясовано, що цей етап пов’язаний із активними реформами у галузі вищої економічної освіти. Початком реформ стала доповідь під назвою «Нація в небезпеці». Вивчення та узагальнення праць американських фахівців (В. Гансен, М. Гольстер, А. Гордон, Е. Енгін, Б. Чю, Н. Шарп) свідчить про те, що метою цього етапу стало зміщення акценту з професійно-практичної орієнтації на забезпечення теоретичного підґрунтя економічної підготовки задля розвитку особистості студента економічного профілю – майбутнього лідера, громадянина, державного працівника, бізнесмена. Завдання означеного етапу полягали у: навчанні економіки підприємництва як педагогічної інновації (дослідження як відкрити власну справу, вести бухгалтерський облік, вивчати умови ринку, застосовувати маркетингові стратегії, визначати критерії оцінки економічних рішень); використанні комп’ютерів і новітніх освітніх технологій у сфері економіки й бізнесу (застосування

програмного забезпечення: електронних таблиць, баз даних тощо); переході від репродуктивних знань у вигляді стандартних рішень до економічних інтелектуальних ініціатив як умінь випрацювати ефективні економічні рішення за межами визначених вимог у контексті проблемної економічної ситуації.

Реалізації поставлених завдань сприяла розробка в 1997 році Національною Радою економічної освіти у співробітництві із Національною асоціацією викладачів економіки, Національним фондом викладання економіки та Департаментом освіти нових стандартів для викладання економіки «Довільний зміст стандартів з економіки». На досліджуваному етапі було розпочато п'ятирічну програму «Кампанія економічної грамотності», підкріплену «Актом переваг економічної освіти». Американські дослідники (Б. Бенсон, П. Граймс, Р. Дювалл, В. Крейн, Д. Лі, Дж. Марлін, М. Міллеа, Дж. Пфефер, С. Райн, К. Фонт) наголошували на необхідності диференціації навчання в економічних ВНЗ, розширенні низки фахових компетенцій у процесі професійної підготовки майбутніх економістів, уведенні різноманітного сучасного навчально-методичного інструментарію у ВНЗ економічного спрямування тощо. Деякі проблеми, що характеризують цей етап, зумовлені недостатньо розвинутою системою заохочення студентів до отримання економічної освіти (гранти, пільги, позики, стипендії, субсидії).

Третій етап – етап глобалізації професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ США (2001–2016 рр.). Метою означеного етапу стала інтеграція, інтернаціоналізація економічних знань. Завдання професійної підготовки майбутніх економістів полягали у: зміні парадигми вищої економічної освіти, розумінні процесів глобалізації економіки, опануванні зростаючих інформаційних потоків навчання економіки. Досліджуваний етап характеризується активною діяльністю Національної Ради економічної освіти, Державної Ради економіки, визначенням у 2001 р. змісту загальнонаціональних стандартів економічної освіти, уведенням тестування з економіки для вступу на бакалаврат економічних спеціальностей у ВНЗ і для подальшого навчання в магистратурі Advanced Placement (AP), створенням при економічних університетах курсів удосконалення знань викладачів економіки. Американські фахівці (Дж. Валентайн, К. Паркісон, М. Соргман, Д. Фрізнер, М. Хаюм) наголошують на необхідності підготовки креативних, мислячих економістів, здатних швидко адаптуватися до змін і досягнень в економічній науці, втілювати безперервне підвищення фахової компетентності, навчатися у відкритих системах економічної освіти. Певні складнощі етапу, який вивчається, зумовлені недостатньо ефективною системою контролю студентів економічного профілю в процесі їхньої професійної підготовки, швидкими інформаційно-технологічними змінами, що впливають на підготовку студентів до економічної діяльності, необхідністю урахування різноманітних геополітичних аспектів, ситуацій економічної невизначеності в процесі ухвалення економічних рішень тощо.

У другому розділі «Досвід професійної підготовки майбутніх економістів у вищих навчальних закладах США» проаналізовано кваліфікаційні напрями й організаційні особливості підготовки майбутніх економістів, відображено зміст, форми, методи, засоби професійної підготовки майбутніх економістів у вищих навчальних закладах США.

У процесі аналізу практики професійної підготовки майбутніх економістів у вищих навчальних закладах США встановлено, що їхній професійній підготовці передують навчання економіки в школі, що сприяє вдосконаленню завдань зазначеної підготовки, ефективності вищої економічної освіти у США.

Практичні засади професійної підготовки ґрунтуються на основних кваліфікаційних напрямках й організаційних особливостях навчання майбутніх економістів у ВНЗ США. З'ясовано, що початковий ступінь економічної освіти – дворічне навчання – дає можливість отримати посвідчення економіста, ступінь асоціанта. Чотирирічне – дає змогу отримати кваліфікацію бакалавра економіки, спеціалізація починається з третього року навчання з правом вибору дисциплін економічної спеціалізації. Зміст професійної підготовки майбутніх бакалаврів економіки полягає у навчанні їх прогнозувати економічні явища, планувати попит та пропозиції, прогнозувати і мінімізувати ризики, формувати професійні компетенції тощо.

Магістрів економіки (1 рік навчання магістра в певній галузі економічних знань або 2-3 роки навчання магістра міжнародного ділового адміністрування) готують за денною, вечірньою, денно-заочною або модульною і дистанційною програмами. Особливістю таких програм є те, що значна увага приділяється формуванню вмінь самостійного прийняття економічних рішень, вивченню спеціалізованих курсів за вибором, зв'язку теорії з економічною практикою чи бізнесом, а також сучасними економічними питаннями, крос-функціональному підходу, жорсткому контролю знань і успішності за допомогою «залікових балів», високому рівню професорсько-викладацького складу, значна частина якого зайнята в консультуванні відомих державних компаній чи приватних корпорацій.

Професійна підготовка майбутніх магістрів економіки полягає у навчанні вирішення проблем задоволення потреб в умовах дефіциту ресурсів, розуміння основного впливу економічного середовища на діяльність підприємців, неприбуткових організацій, державних установ; розвитку і вдосконаленні професійних компетенцій; розвитку здатності приймати правильні рішення з користю для внутрішньої та міжнародної економічної діяльності країни та кожного її громадянина.

Для вступу до аспірантури з економіки майбутній економіст повинен мати принаймні диплом бакалавра, позитивний прохідний бал за кількісними частинами державного письмового іспиту (GRE), рекомендації від викладачів. У США аспірант, зазвичай, суміщає посаду асистента з отриманням коштів на проведення власних наукових досліджень.

Незважаючи на значну академічну свободу американських університетів, усередині науково-педагогічного співтовариства існує консенсус щодо структури навчальних планів і змісту програм у галузі економічної освіти. Обов'язковий компонент навчальних планів для економістів фактично не відрізняється в різних університетах, а гнучкий багатокомпонентний навчальний план дає змогу поєднувати необхідні основи професійної підготовки студентів з можливістю обирати індивідуальну стратегію навчання. Специфіка економічної освіти полягає в тому, щоб навчити фахівця працювати в реальних ринкових умовах, отримувати

інформацію та оперативно реагувати на мінливі умови економіки, стежити за змінами в законодавчій сфері, політиці. Характерною рисою вищої економічної освіти є співробітництво освітніх, державних установ, виробництва та бізнесу.

Проведене дослідження свідчить, що зміст вищої економічної освіти у ВНЗ США спирається на стандарти, які поділяють сукупність навчальних дисциплін на чотири головні розділи: базові економічні принципи, мікроекономіка, макроекономіка і загальноекономічні поняття. При цьому перевага надається вивченню мікроекономічних аспектів функціонування економічної системи, особлива увага приділяється вивченню фахових дисциплін, формуванню фахових компетенцій майбутніх економістів: компетенції у сфері економічної діяльності (економічна свідомість, володіння методами економічного аналізу і проектування економічної діяльності, наявність системного уявлення про структуру та тенденції розвитку вітчизняної і світової економік, знання принципів прийняття та реалізації економічних і управлінських рішень на мікро- та макрорівні, створення і розвиток власної економічної позиції тощо); компетенції в інших галузях діяльності (система знань з фінансів, маркетингу, аудиту, міжнародної економіки, права, менеджменту тощо); інформаційна компетенція, комунікативна компетенція, особистісна компетенція тощо.

Програма з економіки у ВНЗ (Бостонський університет, державний університет Гранд Веллі, державний університет Індіани, державний університет Канзасу) містить такі компоненти: основні вимоги (вступний курс з мікроекономіки та макроекономіки, допоміжний курс з мікроекономіки та макроекономіки, кількісні методи), розширені вимоги (вибіркові курси: контекстуальний курс, міжнародний курс, курс економіки державного сектору), поглиблений вимір (більш детальне вивчення вибірових курсів), важливий досвід (творчі науково-дослідницькі письмові роботи).

Ознайомлення із навчальними програмами у ВНЗ США (Стенфордський, Пенсільванський, Колумбійський, Нью-Йоркський університети) свідчить про те, що в зміст підготовки майбутніх економістів, окрім спеціалізованих економічних курсів (макроекономіка та мікроекономіка, економічний розвиток, економічна історія, фінанси, економічна теорія тощо), які є серед обов'язкових та вибірових курсів, закладені також гуманітарні (історія, філософія, література, політологія, іноземні мови) та математичні дисципліни (математика, статистика). Економічна освіта передбачає оволодіння фаховими компетенціями з таких дисциплін: бухгалтерський облік і планування; господарське право; кар'єрне зростання; комунікація, ділове спілкування; математика і математичні методи в бізнесі; економіка та управління фінансами; підприємництво; інформаційні технології та інформаційні системи в економіці; менеджмент у різних господарських галузях і міжнародний менеджмент; маркетинг.

Важливу роль у професійній підготовці відіграють форми і методи навчання майбутніх економістів – тренінги, ділові ігри, ситуаційні завдання, що сприяють формуванню в студентів аналітичного мислення і навичок вирішення нестандартних економічних завдань. У дослідженні наведено досвід використання письмових академічних завдань, підкреслено необхідність вивчення економіки не тільки за

допомогою навчальної літератури, а й художньої літератури, промов нобелівських лауреатів, періодичних видань тощо.

Сьогодні в економічній освіті США також широко використовуються такі форми і методи навчання майбутніх економістів, як: сучасні лекції, навчальний метод з сократовою логікою, демонстрації, моделювання й практика під керівництвом викладача, коопероване та активне навчання, кейс-метод (вирішення ділових економічних завдань), імітація, конструктивний метод відкриттів.

Спостерігається тенденція впровадження інноваційних технологічних методик: заняття в комп'ютерних економічних лабораторіях, використання тематичних навчальних та художніх фільмів, «відео за запитом» тощо. У роботі наведено і приклади використання інноваційних технологій, Інтернету під час навчання майбутніх економістів. У США створено веб-сайти не тільки ВНЗ, але й економічних факультетів, сайти з вивчення окремих економічних дисциплін, розроблено онлайн-підручники, оновлюється програмне забезпечення для розв'язання економічних завдань в режимі онлайн, проводяться вебінари тощо. В освітній процес упроваджуються нові засоби інформаційно-комунікаційних технологій, які наведено за двома широкими категоріями: доступ до інформації та її використання засобами ІКТ, вирішення економічних завдань засобами ІКТ. У дисертації проаналізовано електронні навчальні засоби, які підвищують ефективність і якість навчального процесу. Більшість економічних ВНЗ слушно вважає, що сучасне дистанційне навчання уможливорює економічну освіту для населення найбільш віддалених районів.

Наприклад, у Пенсільванському університеті пропонується програма, що забезпечує взаємодію професорсько-викладацького складу зі студентами 30 дистанційних центрів, розташованих у США. Така програма передбачає використання відеоконференцій, інтерактивного комп'ютерного зв'язку, Інтернет-інформації упродовж тригодинної сесії на тиждень. Це гнучка програма, що має модульну структуру, передбачає дев'ятнадцятитижневі дистанційні аудиторні заняття, зв'язок між ВНЗ і компаніями-спонсорами. Тривалість програми – від 16-ти місяців до 3-х років. Упродовж цього періоду між студентами і викладацьким складом відбувається взаємодія через електронну пошту і засоби дистанційного навчання. Міжнародний контингент дистанційних програм налічує кілька тисяч студентів із усього світу. Програми передбачають поєднання модульного, мультимедійного та дистанційного навчання. Певну допомогу в засвоєнні дистанційних курсів надають інститут місцевих тьюторів та студентські групи самопомоги.

Економічні ВНЗ у США об'єднують власні зусилля з комерційними компаніями для організації дистанційного навчання з опорою на веб-сторінки. Прикладом можуть слугувати університет у Фоуніксі у США (University of Phoenix) та комп'ютерна група ІВМ, які мають партнерські зв'язки з університетами Вортан і Юнекст (Wharton, Unext), навчальні курси на контрактних засадах від університету Стенфорда, закладу Корнегі Мелона (Carnegie Mellon), підписані угоди про забезпечення дистанційними курсами таких дисциплін, як: економіка, фінансова

звітність, маркетинг та деяких інших, розроблених професорсько-викладацьким складом університетів.

У третьому розділі «Творче використання професійної підготовки майбутніх економістів на основі досвіду США у вищих навчальних закладах України» окреслено можливості творчого використання педагогічно цінного досвіду США в професійній підготовці майбутніх економістів України, розроблено пропозиції щодо удосконалення професійної підготовки майбутніх економістів в Україні на основі досвіду США.

Уважаємо, що американський досвід підготовки економістів є корисним для підвищення якості економічної освіти в Україні у межах проаналізованих національних навчальних планів, окреслених засад економічної підготовки (особливості діяльності, мета, завдання, зміст, форми, методи тощо). Розроблено такі пропозиції щодо удосконалення професійної підготовки майбутніх економістів в Україні на основі досвіду США:

На національному рівні сприяти більшій автономії економічних ВНЗ, для цього економічним ВНЗ та факультетам необхідно дати можливість співпрацювати з великими підприємствами та державними організаціями як в Україні, так і за кордоном. До того ж буде ефективним зростання участі викладачів і студентів у конкурсах з отримання міжнародних грантів, друкування у закордонних виданнях, отримання грантів для навчання студентів за кордоном з виплатою стипендій, отримання грантів для викладачів і студентів для організації міжнародного стажування тощо. Важливим є усвідомлення на державному рівні пріоритетності розвитку економічної освіти в Україні, ведення планомірної, системної, масштабної політики популяризації економічної грамотності населення й навчання основ економіки на всіх рівнях освіти; організація та координація міжнародної співпраці у сфері економічної освіти; створення на державному рівні позитивного іміджу сучасних українських фахівців з економіки.

На регіональному рівні рекомендуємо вдосконалювати професійні кадри, як-от: запрошувати читати лекції провідних учених, успішних бізнесменів, політичних діячів, лауреатів різноманітних премій у галузі економіки тощо; розвивати матеріально-технічну базу ВНЗ; підвищувати науково-дослідний потенціал вузу; здійснювати зв'язки з підприємствами в країні і за кордоном та ін. Майбутні економісти в Україні можуть також виконувати практичні завдання за участю компетентних консультантів із фірм, підприємств і державних установ.

На рівні вищих навчальних закладів як передумову успішного вдосконалення професійної підготовки майбутніх економістів в Україні на основі досвіду США пропонуємо підвищити вимоги до абітурієнтів економічних спеціальностей, запровадити процедуру психологічного тестування абітурієнтів економічних спеціальностей на професійну придатність.

Рекомендуємо у практиці навчання майбутніх економістів збільшити частку активних форм, методів, засобів навчання – упроваджувати ділові ігри, тренінги та ситуаційні завдання, так звані «case studies», що відповідають українським реаліям, ділові ігри «Ключові концепції сучасної мікроекономіки», «Ультимат», «Парадокс голосування», економічний експеримент тощо. Вирішення таких завдань дозволяє

студентам застосувати на практиці отримані в ході навчання теоретичні знання, проявляти творчі здібності, гнучкість мислення та лідерські особистісні якості, а також психологічно підготуватися до практичної економічної діяльності на підприємстві чи в установі. Пропонуємо впроваджувати принцип випереджального навчання, коли на лекціях розглядаються новітні досягнення в тій чи тій економічній галузі, причому ці досягнення можуть бути ще недостатньо повно висвітлені в науковій літературі. Такий педагогічний прийом сприяє підвищенню зацікавленості студентів, а також стимулюванню їхньої активної пізнавальної діяльності. Велику увагу слід також приділяти формуванню у майбутніх економістів навичок самостійного аналізу.

Радимо все більше використовувати мультимедійні технології навчання: програми, презентації, телеконференції, вебінари та інші форми занять. Рекомендуємо перед лекцією видавати студентам її конспект у паперовому чи електронному варіанті, що заощаджує час на конспектування. Студенти можуть слухати лектора і робити нотатки в тексті. Це дозволяє лекторові широко користуватися технічними засобами навчання, аудіо- та мультимедіа апаратурою, не обтяжуючи студентів перемальовуванням схем, графіків, формул.

Доцільним бачиться розширення у ВНЗ дисциплін, що дають знання та навички практичного вирішення економічних завдань – економетрія, економічне програмування, методи оптимізації, стратегічне планування і прогнозування тощо. Для розвитку практичних навичок радимо студентам виконувати проекти на замовлення фірм під керівництвом університетських консультантів. Професори університетів можуть також надавати платні консалтингові послуги бізнесменам.

Пропоновані рекомендації з упровадження досвіду США в професійну підготовку майбутніх економістів України сприяють формуванню необхідних практичних компетенцій, аналізу ситуацій та знаходженню ефективних економічних рішень, розвитку активної пізнавальної позиції, професійному становленню майбутнього фахівця.

Проведене дослідження дозволило сформулювати загальні **ВИСНОВКИ** відповідно до поставлених завдань:

1. З'ясування суті поняття «професійна підготовка майбутніх економістів у вищих навчальних закладах» проводилося шляхом аналізу наукової аутентичної літератури з проблем економічної освіти, методичних аспектів підготовки сучасних економістів у вищій школі США, тенденцій розвитку американської вищої економічної освіти в сучасних умовах. Під професійною підготовкою майбутніх економістів у вищій школі розуміємо організований та цілеспрямований процес здобуття студентами знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання завдань в економічній сфері.

2. Із урахуванням критеріїв професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ США виокремлено етапи становлення й розвитку зазначеної підготовки в досліджений період. Перший етап – етап започаткування професійної підготовки майбутніх економістів (1920–1980 рр.); другий етап – етап реформування фахової підготовки майбутніх економістів (1981–2000 рр.); третій етап – етап глобалізації професійної підготовки майбутніх економістів (2001–2016 рр.).

Проаналізовано зміни у визначенні мети, що детермінували формулювання завдань, конструювання змісту економічної освіти, відбір форм і методів підготовки. Установлено, що мета підготовки пройшла еволюційний шлях від суто практичної підготовки фахівців для ведення малого бізнесу до забезпечення теоретичного підґрунтя економічної підготовки і надалі – до інтернаціоналізації економічних знань. Відповідно до мети за принципом нарощування змінювалися і завдання підготовки: від орієнтації на засвоєння практичних знань до економічних ініціатив, умінь приймати економічні рішення, і на сучасному етапі – опанування процесів глобалізації економіки, урахування економічних геополітичних ситуацій.

3. Сучасна практика професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ США визначена через кваліфікаційні напрями: асоціант – бакалавр – магістр – доктор філософії з економіки. Особливості організації професійної підготовки майбутніх економістів у США схарактеризовано в сучасному контексті. З'ясовано, що обов'язковий компонент навчальних планів для підготовки майбутніх економістів у ВНЗ США фактично не відрізняється. Стандарти вищої економічної освіти в США поділяють сукупність навчальних дисциплін на чотири головні напрями: базові економічні принципи, мікроекономіка, макроекономіка і загальноекономічні поняття. Особливістю навчання економістів у США є те, що значна увага приділяється вивченню спеціалізованих курсів за вибором студентів, зв'язку теорії із практикою бізнесу.

4. Досвід професійної підготовки фахівців з економіки в США проаналізовано через її зміст, форми, методи, засоби. Проведене дослідження навчальних планів і програм для майбутніх економістів дозволило визначити фахові дисципліни (мікроекономіка, макроекономіка, міжнародна економіка, фінанси, бухгалтерський облік, аудит, маркетинг, менеджмент тощо), вимоги до фахових компетенцій (компетенції у сфері економічної діяльності, інформаційна, комунікативна компетенції тощо). З'ясовано, що удосконаленню ефективності професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ США сприяють комплексно використані різноманітні методи (моделювання, кейс-методи (вирішення ділових економічних завдань), імітації, конструктивний метод відкриттів), інтерактивні форми навчання (тренінги, ділові ігри, вивчення новацій в економіці із промов нобелівських лауреатів, періодичних видань), які формують у студентів аналітичне мислення і навички вирішення нестандартних економічних завдань, уміння самостійного прийняття економічних рішень. Інноваційні засоби (використання комп'ютерних економічних лабораторій, Інтернету, веб-сайтів для вивчення економічних дисциплін, онлайн-підручників з економіки, програмного забезпечення для розв'язання економічних завдань у режимі онлайн, економічних вебінарів; дистанційного навчання) сприяють доступності й зручності навчання економіки.

5. Для покращення змісту вищої освіти в Україні розроблено рекомендації щодо вдосконалення професійної підготовки майбутніх економістів на основі досвіду США, упровадження яких не потребує значних фінансових витрат і тому є можливим на сучасному етапі в умовах крайнього дефіциту національного бюджету та бюджетів ВНЗ. Окреслено завдання, які постають сьогодні перед економічною освітою на рівні ВНЗ, на регіональному й національному рівнях, а саме: оновлення

змісту економічної освіти, упровадження активних методів навчання, виконання проектів на замовлення фірм під керівництвом університетських консультантів, надання професорами університетів платних консалтингових послуг, насичення навчальних планів дисциплінами практичного спрямування (економетрія, статистика, економічне програмування, методи оптимізації, стратегічне планування і прогнозування), використання ІКТ, Інтернету, мультимедійних технологій, зростання участі викладачів і студентів в отриманні грантів для проведення досліджень, для навчання студентів за кордоном з виплатою стипендій, для організації міжнародного стажування майбутніх економістів з України тощо.

Перспективами подальших досліджень могли б стати: виявлення сучасних критеріїв оцінювання якості професійної підготовки майбутніх економістів у вищій освіті США, упровадження дистанційного навчання у вищій економічній освіті США тощо.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Наугольникова О. М. Професійна підготовка майбутніх економістів у США / О. М. Наугольникова // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. Сковороди». Додаток 1. Тематичний випуск: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – К. : Гнозис, 2012. – Вип. 27. – Том III (36). – С. 139–144.

2. Наугольникова О. М. Становлення і розвиток вищої економічної освіти у США / О. М. Наугольникова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – Зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 39. – Ч. 2. – С. 134–138.

3. Наугольникова О. М. Передумови професійної підготовки майбутніх економістів у школах США / О. М. Наугольникова // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. Сковороди». Додаток 1. Тематичний випуск: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського простору. – К. : Гнозис, 2013. – Вип. 31. – Том 7 (49). – С. 86–94.

4. Наугольникова О. М. Основні етапи становлення професійної підготовки майбутніх економістів у США / О. М. Наугольникова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – Зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип. 42. – Ч. 5. – С. 96–102.

5. Наугольникова О. М. Удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців з економіки в Україні на основі аналізу досвіду США / О. М. Наугольникова // Педагогіка та психологія. – Зб. наук. праць. – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2014. – Вип. 46. – С. 221–231.

6. Наугольникова О. М. Система професійної підготовки майбутніх економістів у США / О. М. Наугольникова // Педагогіка та психологія. – Зб. наук. праць. – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2016. – Вип. 52. – С. 291–301.

7. Naugolnykova O. The Underpinnings of Economic Education in the USA / O. Naugolnykova // Nauka: Teoria i Practika. – Polska : Przemysl, 2013. – V. 1. – P. 107–109.

8. Naugolnykova O. Training Economists-to-be in the USA / O. Naugolnykova // Nauka i Studia. Pedagogiczne Nauki. – Polska: Przemysl, 2014. – № 15 (125). – P. 68–76.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

9. Наугольникова О. М. Засади навчання майбутніх економістів у вищих навчальних закладах у США / О. М. Наугольникова // Сучасна вища і середня освіта в умовах реформування : проблеми, теорія, практика : матер. наук.-практ. конф. – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2013. – С. 79–80.

10. Наугольникова О. М. Підготовка майбутніх бакалаврів-економістів у вищих навчальних закладах у США / О. М. Наугольникова // Наука України. Перспективи та потенціал : матер. XI всеукр. наук.-практ. конф. – К. : ГО «ІОМП», 2014. – С. 83–86.

11. Наугольникова О. М. Досвід США з підготовки майбутніх економістів для України / О. М. Наугольникова // Актуальні проблеми педагогічної науки : матер. VII всеукр. наук.-практ. заочн. конф. – Миколаїв : ГО «ІОМП», 2014. – С. 82–84.

12. Наугольникова О. Система економічної освіти у вищих навчальних закладах США / О. Наугольникова // Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка : матер. II міжнар. наук.-практ. конф. – Суми : ВВП «Мрія», 2015. – Ч. 1. – С. 163–167.

Опубліковані праці, які додатково висвітлюють результати дисертації

13. Наугольникова О. М. Використання ділових ігор та економічних експериментів при викладанні економіки у вищих навчальних закладах. Методичний посібник / О. М. Наугольникова. – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015. – 16 с.

Анотації

Наугольникова О. М. Професійна підготовка майбутніх економістів у вищих навчальних закладах США. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди МОН України. – Харків, 2017.

Дисертація присвячена дослідженню теорії і практики професійної підготовки майбутніх економістів у вищих навчальних закладах США, що сприятиме використанню педагогічно цінного досвіду в професійній підготовці майбутніх економістів у вищих навчальних закладах України.

У дисертації з'ясовано суть професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ США, визначено основні поняття дослідження: «економічна освіта», «професійна підготовка майбутніх економістів у США», схарактеризовано основні принципи сучасної економічної освіти з урахуванням економічного розвитку США, вимоги, які висуваються до діяльності економіста. У роботі також визначено етапи

становлення й розвитку професійної підготовки майбутніх економістів у ВНЗ США. Проаналізовано кваліфікаційні напрями й організаційні особливості професійної підготовки майбутніх економістів (асоціант, бакалавр, магістр, доктор філософії з економіки), узагальнено сучасну практику професійної підготовки бакалаврів і магістрів економіки у ВНЗ США (зміст, форми, методи, засоби), окреслено можливості творчого використання педагогічно цінного досвіду США у професійній підготовці майбутніх економістів України.

Ключові слова: професійна підготовка, економічна освіта, майбутній економіст, вищий навчальний заклад, бакалавр, магістр, США.

Наугольникова О. М. Профессиональная подготовка будущих экономистов в высших учебных заведениях США. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды МОН Украины. – Харьков, 2017.

Диссертация посвящена исследованию теории и практики профессиональной подготовки будущих экономистов в высших учебных заведениях США, что будет способствовать использованию педагогически ценного опыта в профессиональной подготовке будущих экономистов в высших учебных заведениях Украины.

В диссертации выявлена сущность профессиональной подготовки будущих экономистов в вузах США, определены основные понятия исследования: «экономическое образование», «профессиональная подготовка будущих экономистов в США», охарактеризованы основные принципы современного экономического образования с учетом экономического развития США, требования, которые предъявляются к деятельности экономиста. В работе также определены этапы становления и развития профессиональной подготовки будущих экономистов в вузах США. Проанализированы квалификационные направления и организационные особенности профессиональной подготовки будущих экономистов (ассоциант, бакалавр, магистр, доктор философии по экономике), обобщена современная практика профессиональной подготовки бакалавров и магистров экономики в вузах США (содержание, формы, методы, средства), очерчены возможности творческого использования педагогически ценного опыта США в профессиональной подготовке будущих экономистов Украины.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, экономическое образование, будущий экономист, высшее учебное заведение, бакалавр, магистр, США.

Naugolnykova O. M. Professional Training of Future Economists in Higher Educational Institutions of the USA. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in Pedagogical sciences, specialty 13.00.04 – theory and methodic of professional education. – G. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogic University MES of Ukraine. – Kharkiv, 2017.

The thesis is dedicated to the process of future economists' professional training in higher educational institutions of the USA that would facilitate the use of educationally

valuable experience in the training of future economists in higher educational institutions in Ukraine.

The thesis investigated the essence and status of future economists' professional training in U.S. universities, its stages of formation and development in the United States, generalized the practice of professional training of bachelors and masters of Economics in American universities, identified the possibilities of creative use of pedagogically valuable American experience in future economists' training in Ukraine.

The research of the essence and content of future economists' professional training in U.S. universities becomes possible due to the definition of the main concepts of the study: «economic education», «professional training of future economists in the U.S.»; description of the main principles of modern economic education taking into consideration the economic development of the United States, the functions that are inherent in the activities of an economist, the definition of requirements for process of future economists' training in the United States etc.

The main goal of professional training in Economics has been identified as developing an economic way of thinking while applying the theoretical knowledge on practice. The standards for higher economic education in the United States divide the set of academic disciplines into four main sections: basic economic principles, microeconomics, macroeconomics and general economic concepts. The characteristic feature of training economists in the United States is that considerable attention is devoted to specialized courses at students' choice, students' independent work, connection of theory and business practice.

The research highlights three stages of development and formation of future economists' professional training in U.S. universities: the first stage, the beginning of professional training of future economists (1920–1980), the period is associated with the introduction of the scientific concept «economic education», the creation of specialized economic funds, the establishment of colleges for the Economics study. The second stage is the reforming of professional training of future economists (1981–2000). It's a period of active reformations, which are caused by the necessity of cooperation of economic councils, associations, funds, development of economic standards. The third stage is globalization of professional training of future economists (2001–2016). It's a period of internationalization of economic education, characterized by updating the content of national standards for economic education, the introduction of standardized testing, the introduction the tests in Economics such as Advanced Placement (AP) etc.

Modern practice of future economists' professional training in the United States is analyzed through the content, forms, methods, means. In the content of higher economic education the professional component dominates, due to the content the professional discipline and requirements to the level of professional competence were defined. The interactive forms of education play the important role and are directed to the formation of skills of independent economic decision-making, particularly on various kinds of trainings, business games, situational tasks, written academic tasks, the study of innovations in the economy from speeches of Nobel laureates, periodicals etc.

In higher economic education in the USA the various methods of learning are used in complex, such as: contemporary lectures, demonstrations, modelling, cooperative and

active learning, case study, imitation, constructive method, which form students' analytical thinking and skills in tackling economic problems. Some of the discussed methods include traditional and innovative approaches of teaching Economics. The other methods of teaching Economics can be classified as well as traditional and innovative (teaching games and imitations, case study, using additional non-academic literature), methods for developing communication skills in economic context (group and active learning), technological methods (economic computer laboratories, feature films, method «Video on Demand»).

The growing popularity of the use of innovative technologies, the economic lessons in computer laboratories, the introduction of the Internet during the training, creating websites, sites for the study of economic disciplines, the development of online Economics textbooks, software update to solve economic problems, conduct economic webinars; distance Economics learning become affordable and convenient. The ways of using modern means such as informational and communication technologies, multimedia, the Internet in teaching Economics in higher educational institutions of the USA have been identified. An innovative approach of using them for teaching Economics presents a number of advantages, including offering new possibilities of actualizing teaching material, stimulating and motivating students to study.

To improve the higher economic education in the universities of Ukraine the recommendations were developed for the improvement of future economists' professional training on the basis of the experience of the United States. Specific tasks that arise today before the economic education at the university level at the regional and national levels are: the updating the content of economic education, the introduction of active learning methods, the implementation of projects ordered by companies under the guidance of University advisors, university professors could provide paid consulting services, the enrichment of the curriculum by using subjects of practical importance (econometrics, economic programming, optimization techniques, strategic planning and forecasting), the use of interactive technologies, the Internet, multimedia technologies, the increase in the participation of university professors and students in winning grants, obtaining grants on training students abroad, giving grants for university professors and students to organizing international internships of future economists from Ukraine etc.

Key words: professional training, economic education, future economist, higher educational institution, Bachelor, Master, the USA.

Підписано до друку 12 квітня 2017 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк ризографія.
Ум. друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.
Замовлення